



KORXONALARNING LIZING ASOSIDAGI MODDIY-TEXNIKA TA'MINOTINI TAHLIL QILISH

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Berdiqulov Samandar

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Allamurodov Samandar

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Bahtiyorov Abdurahmon

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Annotatsiya. Maqola korxonalarining lizing asosidagi moddiy-texnika ta'minotini tahlil qilish va unda moliyaviy ijara asosida muddati o'tgan texnikalarni modernizatsiya qilish va yangi mulkga ega bo'lish mumkinligi nazarda tutiladi. Tarixchilarning ma'lumotiga ko'ra, ijara (lizing) kelishuvlari haqida birinchi bor 1066 yillardagi tarixiy asarlarda ma'lumotlar keltirilgan. Unga ko'ra, Vilgelm Britaniya orollarini egallash uchun Normandiyaliklardan kemalarni lizingga olgan. Ushbu tarixiy tajribalar asosida ikki asrdan so'ng, 1248 yilda birinchi rasmiy lizing kelishuvi ro'yxatga olindi, salibdorlar navbatdagi yurishga tayyorlanish asnosida shu yo'l bilan harbiy qurol-aslaha va kiyim-kechakka ega bo'lganlar.

Kalit so'zlar: BHMS, moliyaviy ijara, operatsion (joriy) lizing, akkreditiv, inkasso, bank o'tkazmalari, bo'nak to'lovi, ochilgan hisobvaraqlar.

Kirish “Lizing” atamasi inglizcha “to lease” so'zidan olingan bo'lib “ijaraga olish” degan ma'noni bildiradi. Mazkur atamani iqtisodiy muoamalaga kirib kelishi, “Bell” telefon kompaniyasi bilan bog'liq. Ushbu kompaniyaning rahbariyati 1877 yilda o'zining telefon apparatlarini sotmasdan, lizingga berish haqida qaror qabul qilgan edi. Ammo, asosiy faoliyatini lizing operatsiyalari tashkil etuvchi birinchi kompaniya 1952 yilda Amerika Qo'shma Shtatlarida tashkil etilgan “United States leasing Corporation” kompaniyasi hisoblanadi.

Muhokamalar va natijalar

O'zRning me'yoriy hujjatlari (BHMS) xalqaro standartlardan biroz farq qiladi. 6-sonli BHMS “Ijara hisobi”da moliyaviy ijara (lizing)ga shunday tarif bergan: **moliyaviy ijara** - mulkni (moliyaviy ijara ob'ektini) shartnomaga binoan o'n ikki oydan ortiq muddatga egalik qilish va foydalanish huquqini berishda yuzaga keladigan ijaraviy munosabatlar. Bunda moliyaviy ijara shartnomasi quyidagi shartlardan biriga javob berishi kerak:

- moliyaviy ijara shartnomasining muddati tugagach, moliyaviy ijara ob'ekti ijaraga oluvchining mulki bo'lib o'tishi;

- moliyaviy ijara shartnomasining muddati moliyaviy ijara ob'ekti xizmat muddatining 80 foizidan ortiq bo'lsa yoki moliyaviy ijara ob'ektining moliyaviy



ijara shartnomasi tugaganidan keyingi qoldiq qiymati uning boshlang'ich qiymatining 20 foizidan kamrog'ini tashkil qilishi;

- moliyaviy ijara shartnomasining muddati tugagach, ijaraga oluvchi moliyaviy ijara ob'ektini ushbu huquq sotilish kunidagi bozor qiymatidan ancha past narxda sotib olish huquqiga ega bo'lishi va bunda ijara muddatining boshida ushbu huquqning sotilishiga asoslangan ishonchning mavjud bo'lishi;

- moliyaviy ijara shartnomasi amal qiladigan davr uchun ijara to'lovlarining diskontlangan joriy qiymati, moliyaviy ijara ob'ektini ijaraga berish paytidagi joriy qiymatining 90 foizidan ortiq bo'lishi.

Lizing operatsiyalari bo'yicha hisob-kitobni tahlil qilish. Hozirgi vaqtda amaliyotda lizing operatsiyalari bo'yicha hisob-kitoblarning quyidagi shakllari qo'llaniladi:

- hujjatlashtiriladigan akkreditiv;
- inkasso;
- bank o'tkazmasi;
- ochiladigan hisob varaq;
- bo'nak to'lovi.

Lizing to'lovlarini taqsimlash jadvali

| Yil | Yil boshidagi majburiyat | Majburiyatning kamayishi | Yillik moliyaviy xarajatlar | To'lov | Yil oxiridagi majburiyat |
|------|--------------------------|--------------------------|-----------------------------|-------------|--------------------------|
| 2019 | 100 000 000 | 14 760 000 | 15 240 000 | 30 000 000 | 85 240 000 |
| 2020 | 85 240 000 | 17 010 000 | 12 990 000 | 30 000 000 | 68 230 000 |
| 2021 | 68 230 000 | 19 600 000 | 10 400 000 | 30 000 000 | 48 630 000 |
| 2022 | 48 630 000 | 22 590 000 | 7 410 000 | 30 000 000 | 26 040 000 |
| 2023 | 26 040 000 | 26 040 000 | 3 960 000 | 30 000 000 | - |
| Jami | | 100 000 000 | 50 000 000 | 150 000 000 | |

Ochilgan hisobvaraqlar bo'yicha hisob-kitoblar shaklidan lizing operatsiyalarida foydalanilmaydi, chunki lizing bo'yicha doimiy to'lov lizing shartnomasida kelishib olingan bo'ladi. Agar lizing oluvchi o'zbek kompaniyasi



bo'lsa, bo'nak shaklidagi hisob-kitob lizing bo'yicha xalqaro shartnomada birlamchi to'lov sifatida qo'llanishi mumkin.

Xulosa

Xulosa shundan iboratki bu shakldan xorijiy kompaniya mahalliy tashkilotlarga nisbatan ehtiyotkorlik sifatida foydalanishi mumkin.

Lizing bo'yicha hisob-kitoblarda asosan, aktiv va bank o'tkazmalaridan foydalaniladi.

Akkreditiv asosan, birlamchi to'lovda qo'llaniladi.

Lizing to'lovlari shartnomaga ko'ra, bank o'tkazmalari yordamida amalga oshiriladi. Lizing operatsiyalari yuzasidan qanday hisob-kitob turlaridan foydalanish tomonlarning kelishuviga ko'ra, shartnomada belgilab olinadi.

Lizing to'lov summalarini hisoblab olish muhim ahamiyat kasb etadi. So'ngra shu hisob ishlariga asosan to'lov ishlari amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.B.Muxametov. B.Matrasulov.G.Turayeva T.:Buxgalteriya hisobi darslik. Ziyo nashr. 2023.-347 b
2. A.B.Muxametov. U.Chorshanboyev. G.Turayeva T.:Boshqaruv hisobi darslik. . Ziyo nashr. 2024.-169 b
3. Madinabonu, A., Nurjahon, N., & Mehriniso, M. (2023, April). BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI. In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 93-95).
4. Abdurahmanova, M., & Olimova, M. (2022). KORPUS LINGVISTIKASINING AHAMIYATI. COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS, 1(1).
5. Abdurahmanova, M., & Olimova, M. (2022, June). TEZAURUSDAGI O 'ZARO BOG 'LANISHLAR. In «УЗБЕКСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ЗДАНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ СОЗДАНИЕ ВОПРОСЫ" Международная научно-практическая конференция (Vol. 1, No. 1).
6. Tursunaliyevna, A. M. (2022). TILSHUNOSLIKDA KOGNITIV YO'NALISHLAR. FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI| JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION, 1(2), 113-116.
7. Abdurahmanova, M., & Rayimjonova, M. (2021). KORPUS LINGVISTIKASIDA TARJIMASHUNOSLIK MASALASI. COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS, 1(1).
8. Tursunaliyevna, A. M. (2022). EKOLINGVISTIKA TILSHUNOSLIKNING YANGI SOHASI SIFATIDA. FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI| JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION, 1(2), 82-84.



9. Abdurahmanova, M. T. (2023). OMONIMLARNI FARQLASH USULLARINING SUN'IIY INTELLEKT VA MASHINA TARJIMASIDAGI O'RNINI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 241-248.
10. Tursunaliyevna, A. M. (2023, May). OMONIMLAR VA SUN'IIY INTELLEKT. In *International Congress on Models and methods in Modern Investigations* (pp. 48-51).
11. Saodat, I. "Ko 'k'" leksemasining etimologik tavsifi. O'ZBEKISTON, 75.
12. Israilova, S. (2022). "KO 'K'" LEKSEMASI SEMANTIKASINI YORITISHDA TEZAURUS MODELIDAN FOYDALANISH. *COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS*, 1(1).
13. Saodat, I., & Ma'suda, E. (2023, April). BILINGVIZM TURLARI VA IKKINCHI TIL LEKSIK BAZASI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS* (Vol. 1, No. 14.04, pp. 185-188).
14. Israilova, S. (2023). THE PRAGMATIC OCCURRENCE AND MENTAL PROPERTIES OF COLOR COMPONENT UNITS IN CONTEXT. *Interpretation and researches*, 1(5).
15. Сабирова, Н. Э. (2021). Хоразм достончилиқ мактабларининг локал хусусиятлари. *Academic research in educational sciences*, 2(10), 988-998.
16. Pokiza, U., Mahbuba, T., Eldor, A., & Gulizahro, T. (2023). SANOAT SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH. *Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения*, 1(6), 222-224.
17. Gulizahro, T., Eldor, T., Asilbek, S., & Muhammadqodir, B. (2023). Asosiy vositalar hisobi va ulardan samarali foydalanish tahlili. "Uchinchi renessansda ilmiy-amaliy tadqiqotlarning dolzarb muammolari" mavzusidagi onlayn konferensiyasi, 2(10), 67-69.